

ומלקוחותיו.

ומקשינן: כיצד אפשר להעמיד את הברייטא המזייבת את יורשי בעל הבור לשלם את חובו של בעל הבור, שמדובר בנתחייב בעל הבור בבית דין, והא הרגו קתני, בברייטא מדובר שבעל הבור מת מהשור שנפל עליו, ושוב אי אפשר להעמידו לדין.

אמר רב אדא בר אבהה: מה ששינוי שהשור הרגו, אין הכוונה שמת מיד, אלא **שעשאו** השור **טרפה**, שהשור פצעו באופן שמת מחמתם לאחר זמן, ועמד בדין קודם שיצאה נשמתו.

ומקשינן: והא אמר רב נחמן, **תני תנא** — התנא שנה: **מת וקברו** שהשור קבר אותו בתוך הבור בפלילתו, ואם כן לא שייך לפרש שעמד בדין על הריגת השור.

ומתריצין: **התם** שם בברייטא ניתן לפרש שחייבוהו בית דין קודם שמת, כגון: **דיתבי דיני אפומא דבירא וחייבוהו**, שישבו הדיינים על פי הבור וחייבוהו קודם שיצאה נשמתו⁽²⁰⁾.

אמר רב פפא, הלכתא: מלוה על פה — גובה קעו-א מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות.

כי לדעת רב פפא דין שעבוד נכסים אינו מן התורה⁽¹⁾, ולכן רק גבי יורשים תיקנו חכמים שגובה מן היורשין — **כדי שלא תנעול דלת בפני לויין**.

ואינו גובה מן הלקוחות — כיון דלית ליה קלא, שאין קול למלוה על פה, וחששו חכמים להפסד הלקוחות שלא ידעו להזהר מלקנות את נכסי הלווה.

שינוי במשנה: **הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו** — **גובה מנכסים בני חורין וכו'.**

בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן: אם החזק **כתב ידו** של הלווה **בבית דין**, שהלווה מסר למלוה שטר ללא חתימת עדים אלא בכתב ידו שהוא חייב לו ממון, ובא הלוה לבית דין והודה בפניהם שהוא כתב ידו⁽²⁾, או שהעידו עדים שהוא כתב ידו⁽³⁾, וכתבו הבית דין "הנפק" — שבית דין בדקו את השטר וחקרו ועמדו על אמיתת

1. התוספות בקידושין [יג ב ד"ה רב פפא] הקשה, שבסוגייתנו אמר רב פפא ששעבודא לאו דאורייתא, ואילו בקידושין סובר ששעבודא דאורייתא, ותירץ, ששם מדובר במלוה הכתובה בתורה [כלומר: חוב שהתורה חייבה אותו], כגון, נזיקין וערכין וקרבן, מה שאין כן כאן מדובר במלוה על פה שאינו חוב שהתורה חייבה אותו, בזה הוא סובר ששעבודא לאו דאורייתא.

2. רשב"ם.

3. רבינו גרשום.

20. בתוספות כתבו שלפי זה החידוש במה שאמרו "מת וקברו" הוא, שאף שמיתתו היתה קרובה לבוא, מכל מקום אין אומרים שדנו אדם מת, אלא כל זמן שלא מת ממש הרי הוא נחשב כחי לענין הדין. ובריטב"א כתב, שכוודאי שהנפגע עצמו אינו מסוגל לעמוד בדין, אלא שבית דין ממנים עבורו נציג ["אנטלר"] על מנת שלא לגרום הפסד לצד השני. ומכאן ראייה שגם כאשר הבעל דין חולה ואינו מסוגל לעמוד לדין, אינו יכול להיפטר בכך, ומכריחים אותו למנות מורשה מטעמו.

הדבר שכל הכתוב בשטר אמת.

מאי? האם לאחר שכתבו בית דין "הנפק" על השטר, נחשב כשטר החתום בעדים שגובה מנכסים משועבדים, או שמא קיום השטר הועיל רק להחזיקו בבית דין כמו שהוא, שהלווה אינו יכול לטעון אין זה כתב ידי, אבל לא הועיל להחשיכו כשטר החתום בעדים, ואינו גובה אלא מנכסים בני חורין.

אמר ליה רבי יוחנן: אף על פי שהחזק כתב ידו בבית דין — אינו גובה אלא מנכסים בני חורין⁽⁴⁾.

מתיב, מקשה על כך רמי בר חמא מברייטא, ששינונו בה: **שלשה גיטין פסולין** לכתחילה, והאשה המתגרשת בהם אינה מותרת להנשא על סמך גיטין אלו, **ואם נישאת על סמך גיטין אלו** — בדיעבד הולד שנולד מנישואיה השניים **כשר** ואינו ממזר. שהגט כשר מדאורייתא ופסול מדרבנן.

ואלו הן שלושת הגיטין הפסולים מדרבנן:

א. **כתב הבעל** את הגט **בכתב ידו ואין** חתומין **עליו עדים**, אלא נמסר לה בפני עדים, שבדיעבד האשה מתגרשת בעדי מסירה⁽⁵⁾.

ב. אם יש **עליו עדים** חתומים, אבל **ואין** כתוב **בו זמן**.

ג. אם יש **בו זמן ואין בו אלא עד אחד** וכתב ידו של הסופר הנחשב כעד שני.

הרי **אלו שלשה גיטין פסולין** מדרבנן. **ואם נישאת** לאחר על סמך גיטין אלו — הולד מנישואיה השניים **כשר**, שמדאורייתא הגט כשר.

רבי אלעזר אומר: אף על פי שאין חתומים **עליו עדים** כלל **אלא שנתנו לה בפני עדים** — הרי זה גט **כשר**, ואם אותו שטר הכתוב בכתב ידו ואין בו עדים אלא שמסרו בפני עדים היה שטר הלוואה, **גובה** על ידו **מנכסים משועבדים** של הבעל⁽⁶⁾.

מבואר ברייתא, שאם הוציא עליו כתב ידו

4. למסקנא ששטר כזה אינו נחשב כשטר לענין גביה ממשועבדים. דעת הרי"ף והרמב"ם, שהלווה אף יכול לטעון "פרעתי" כדין מלווה בעל פה, אבל היד רמה ובעל המאור סוברים, שאינו יכול עוד לכפור בחוב שבשטר.

5. כך פירש הרשב"ם. ומבואר שהוא סובר, שגם לרבי מאיר מועיל גט עם עדי מסירה.

אבל התוספות בגיטין [ג ב] סובר שלרבי מאיר מועיל רק עדי חתימה ולא עדי מסירה, וכאן לרבי מאיר מועיל בדיעבד בכתב ידו כיון שאין לך חתימה גדולה מזו. [ואינו מדין הודאת בעל דין שהרי דעת התוספות [ד א ד"ה הלכה] שבגט לא מועיל הודאת בעל דין, כיון

שבהודאתו הוא מחייב את הכהנים].

ברש"י [גיטין פו א] כתב שכתב ידו מועיל לרבי מאיר משום הודאת בעל דין, וביאר רשב"א [יבמות לא ב], שהודאה בגירושין אינו חב לאחרים, שהרי הוא מתירה לאחרים.

אמנם הב"ח הגיה את דברי רש"י [שם] באופן שדעה זו היא דעה שלישית, שמספיק כתב ידו בלא עדי חתימה ובלא עדי מסירה, אבל ברשב"א ביבמות [שם] מוכח שגירסת רש"י היא כמו הגירסא המובאת לפנינו.

6. כך פירש הרשב"ם שמדובר בשטר חוב, אבל רבינו גרשום מאור הגולה פירש שהוא המשך

בני חורין של הערב, שהואיל ולא חתמו העדים על הערכות, דין הערכות כמלוה על פה.

אמר רב: אם הערכות כתובה קודם **חיתום שטרות** — **גובה מנכסים משועבדים**, ואם הערכות כתובה **לאחר חיתום שטרות** — **גובה רק מנכסים בני חורין**.

זמנין פעמים אמר רב: אפילו הערכות כתובה קודם **חיתום שטרות** — **אינו גובה אלא מנכסים בני חורין**.

ולכאורה **קשיא דרב אדרב!**

ומבארין: **לא קשיא: הא,** זה שאמר רב שאפילו הערכות כתובה קודם חתימת העדים בשטר, אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, מדובר **דכתב ביה "פלוגי ערב"** בלא וא"ו החיבור, שהוא ענין לעצמו, והעדים לא חתמו על כך, אלא רק על גופו של שטר ההלוואה.

הא, ואילו זה שאמר רב שאם הערכות כתובה לפני חתימת העדים, גובה מנכסים משועבדים, מדובר **דכתב ביה "ופלוגי ערב"** עם וא"ו החיבור, שבלשון זו, הערכות היא

שהוא חייב לו ומסרו בפני עדים, גובה מנכסים משועבדים, וכל שכן באופן שהוחזק כתב ידו בבית דין⁽⁷⁾. וקשה לרבי יוחנן שאמר שאינו גובה אלא מנכסים בני חורין.

ודחינן: **שאני התם,** שונה הדין שם שגובה מנכסים משועבדים, כיון **דמשעת כתיבה** של השטר **הוא דשעבד נפשיה**, שהרי מתחילתו נכתב כדי להימסר בעדים⁽⁸⁾ שיהיו עדי מסירה במקום עדי חתימה, ולדעת רבי אליעזר עדי מסירה הם כמו עדים החתומים בשטר, שהשטר נכתב כדי לשעבד הנכסים.

מה שאין כן בכתב ידו שקיימוהו בית דין לאחר זמן, שבזמן כתיבתו לא נכתב כלל כדי לשעבד נכסיו, אלא נכתב רק במקום הודאה, שלא יוכל לחזור ולכפור בו ולומר שפרע כל זמן שחתימת ידו בידי המלוה. אם כן בשעה שהלוהו היה כמלוה על פה, ושוב לא יכולים בית דין בקיומן לעשות את השטר לשטר המשעבד את נכסי הלוה, שהרי השטר לא נכתב על דעת כן מתחילה.

שנינו במשנה: **ערב היוצא לאחר חיתום שטרות**, שתחת חתימת העדים בשטר ההלוואה, כתב הערב: אני פלוני בן פלוני ערב ללווה. באופן זה **גובה המלוה מנכסים**

8. כך פירש הרשב"ם, שהשטר נכתב כדי למוסרו בעדים, ותמה הקובץ שיעורים [אות תרעא], שבשטר ממון לא צריך שיכתב לשמה, ואפילו מצאו באשפה כשר.

ובאיילת השחר ביאר כוונת הרשב"ם, שבשעת מסירת השטר רוצה להשתעבד בו, מה שאין כן בכתב ידו שבשעת מסירת השטר לא היה בדעתו שיחול השעבוד על ידי שיקיימוהו בבית דין.

של ענין גט, שגם אם אין בידה כתובה — גובה על ידי הגט אפילו ממשועבדים.

7. הרבינו יונה מבאר, שרמי בר חמא הבין שטעמו של רבי יוחנן שלא מועיל כתב ידו בבית דין הוא משום שרק בעדי חתימה יוצא קול, או משום משום שעדי חתימה יותר שכיח, והקשה כיון שמצאנו שאף עדי מסירה מועיל, כל שכן בהוחזק כתב ידו בבית דין.

ומקשינן: **אי הכי**, דברי רבי יוחנן היינו ממש כדברי **דרב**, שגם לדעת רב אם הערבות לא היתה כתובה עם וא"ו החיבור, חתימת העדים אינה מתחייסת אלא לגוף השטר, ואינו גובה את הערבות אלא מנכסים בני חורין.

ומתריצין: אכן כך הוא, **ואימא: וכן אמר רבי יוחנן** כדברי רב.

מעשה ובא לפני רבי ישמעאל ערב שכתב ערבותו אחרי חתימת העדים, ופסק רבי ישמעאל שגובה מנכסים בני חורין. וכן ננס חלק עליו ואמר שאינו גובה ממנו כלל. והוכיח זאת מהחונק את חבירו בשוק לגבות חובו, שהמצילו מיד החונק ואומר לו "הנח לו ואני אתן לך" — אינו מתחייב בכך, לפי שהמלוה לא סמך עליו כשהלוה לו, ושייב רבי ישמעאל את חכמתו של בן ננס.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אף על פי שקילס רבי ישמעאל את בן ננס, בכל זאת הלכה כמותו, כרבי ישמעאל בערבות הכתובה לאחר חתימת העדים בשטר, שמשמעבד וגובה ממנו מנכסים בני חורין.

איבעיא להו: בחנוק במקרה של חנוק מה לי אמר רבי ישמעאל? האם גם בזה חולק רבי ישמעאל על בן ננס וסובר שהערב משמעבד מחמת שחבירו מצטער ונחנק, או שמא הוא מתכוון רק לקיים מצוה ולהצילו מחניקה, אבל אינו משמעבד באמת להיות ערב.

תא שמע רביה, מהא דאמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: חלוק היה רבי ישמעאל על בן ננס אף בחנוק. שהמצילו מתכוון באמת להשתעבד ולהיות ערב.

המשך לגוף השטר, והעדים חתמו על השטר ועל הערבות, ולכן גובה גם מנכסים משועבדים.

ורבי יוחנן אמר: אחד זה ואחד זה, בין אם הערבות כתובה קודם חתימת העדים בשטר, ובין אם כתובה אחרי חתימת העדים — אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, ואף על גב דכתב ביה "ופלוני ערב" בוא"ו החיבור.

מתיב רבא על דברי רבי יוחנן ממה ששינו בברייתא: **עדים החתומין על שאילת שלום** המופיעה בגט בסופו — פסול, שחיישינן שמא על שאילת שלום בלבד חתמו העדים ולא על הגט.

ואמר רבי אבהו, לדידי מיפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן, קבלתי מרבי יוחנן פירוש לברייתא, אם שאילת השלום היתה כתובה כדבר בפני עצמו, שהנוסח היה "שאילו" — "שאלו בשלום פלוני" בלא וא"ו החיבור — פסול הגט, כי שמא העדים חתמו רק על שאילת השלום, ולא על הגט.

אך אם היה כתוב "ושאילו" — עם וא"ו החיבור, כהמשך לגט, כשר, שמוכח שחתמו גם על הגט.

ומשמע, שאם מוסיף משפט המתחיל בוא"ו החיבור אנו אומרים שחתימת העדים היא על הכל, וכאן אמר רבי יוחנן שאין הברדל!

ומתריצין: **הכא נמי**, גם כאן לענין ערבות, יש לתקן בדברי רבי יוחנן, שדווקא **דכתב "פלוני ערב"** בלא וא"ו החיבור אז אינו גובה מנכסים משועבדים, אבל אם כתב "ופלוני ערב" בוא"ו החיבור, חתימת העדים היא על הכל, וגובה מנכסים משועבדים.